

Практичне заняття № 1. Застосування законів Ома для електричних кіл постійного струму

Основні закони і формули.

Простим називають електричне коло з одним джерелом, яке зводиться до послідовного та паралельного з'єднання споживачів.

Закон Ома для ділянки ланцюга визначає зв'язок між прикладеною напругою U , опором ділянки R й силою струму в ланцюзі I : сила струму на ділянці ланцюга прямо пропорційна напрузі, прикладеній до цієї ділянки й обернено пропорційна опорю:

$$I = \frac{U}{R}. \quad (1)$$

Відповідно до закону Ома для всього ланцюга сила струму I в замкненому ланцюзі є відношення ЕРС E до повного опору ланцюга, тобто сумі зовнішнього R й внутрішнього r опорів:

$$I = \frac{E}{R + r}. \quad (2)$$

Загальний опір послідовного ланцюга дорівнює сумі окремих опорів:

$$R = R_1 + R_2 + \dots + R_n \quad (3)$$

Загальна провідність паралельного ланцюга дорівнює сумі окремих провідностей:

$$\frac{1}{R} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \dots + \frac{1}{R_n}. \quad (4)$$

Електрична енергія $W_{Дж}$, одержувана в джерелі в одиницю часу, називається потужністю джерела:

$$P_{Дж} = \frac{W_{Дж}}{t} = EI, \quad (5)$$

де E - ЕРС джерела, В, I - сила струму, А.

Роботою електричного струму A називають перетворення його енергії в яку-небудь іншу енергію, наприклад у теплову, світлову, механічну.

Потужністю P приймача електричної енергії називають роботу, чинену в одиницю часу:

$$P = \frac{A}{t} = \frac{\Delta W}{t} = \frac{qU}{t} = UI = I^2 R = \frac{U^2}{R} . \quad (6)$$

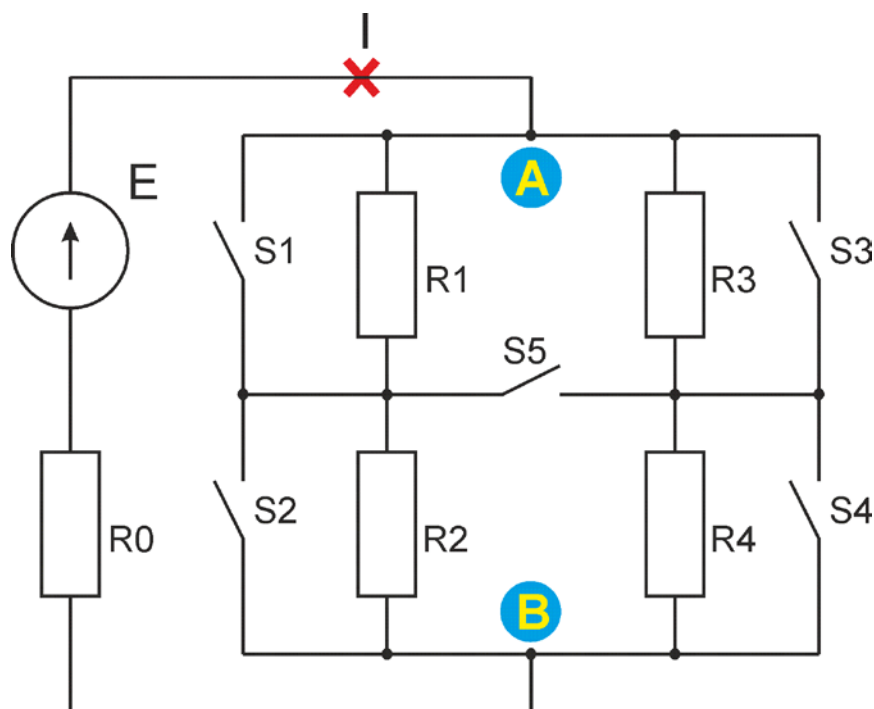
Відповідно до закону збереження енергії не виникає нізвідки й нікуди не зникає, а переходить із однієї форми в іншу. Тому в будь-якому ланцюзі потужність, що розвивається джерелами електричної енергії, дорівнює потужності необоротних перетворень енергії в приймачах:

$$\Sigma EI = \Sigma I^2 R \quad (7)$$

Ця рівність називається рівнянням балансу потужностей.

Задача.

Для електричного кола постійного струму визначити еквівалентний опір споживача R_{Σ} (R_{AB}), струм навантаження, напругу на затискачах споживача U_{AB} , потужність споживача P_{AB} і потужність джерела живлення $P_{ДЖ}$, скласти баланс потужностей, побудувати зовнішню характеристику джерела живлення. Вихідні дані - положення вимикачів $S1-S4$, ЕРС джерела E , внутрішній опір джерела R_0 , опори резисторів R_1-R_4 для відповідних варіантів наведені в таблиці.

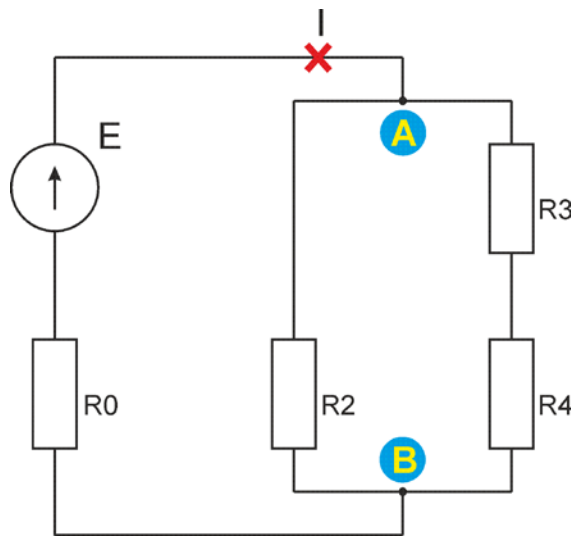
Мал.1.

Розглянемо методику розв'язання завдання на прикладі таких початкових даних:

Таблиця 1

№ варіант у	R_1 , Ом	R_2 , Ом	R_3 , Ом	R_4 , Ом	E , В	R_0 , Ом	Замкнутий вимикач
0	25	15	6	4	12,6	0,3	S1

З урахуванням того, що в нашому випадку вимикач S1 замкнутий, схема кола має вигляд, представлений на мал. 2.

Мал. 2.

Еквівалентний опір споживача

$$R_{AB} = \frac{R_2 \cdot (R_3 + R_4)}{R_2 + (R_3 + R_4)} = \frac{15 \cdot (6 + 4)}{15 + (6 + 4)} = 6 \text{ Ом.}$$

Струм навантаження, у відповідності з законом Ома для повного (замкненого) кола,

$$I = \frac{E}{R_{AB} + R_0} = \frac{12,6}{6 + 0,3} = 2 \text{ А.}$$

Напруга на затискачах споживача у відповідності з законом Ома для ділянки кола,

$$U_{AB} = I \cdot R_{AB} = 2 \cdot 6 = 12 \text{ В.}$$

Потужність споживача

$$P_{AB} = I \cdot U_{AB} = 2 \cdot 12 = 24 \text{ Вт.}$$

Потужність джерела живлення

$$P_{дж} = I \cdot E = 2 \cdot 12,6 = 25,2 \text{ Вт.}$$

Втрати у джерелі (потужність, яка втрачається у джерелі живлення на його внутрішньому опорі, переходить у тепло)

$$\Delta P_{дж} = I^2 R_0 = 2^2 \cdot 0,3 = 1,2 \text{ Вт.}$$

Перевіряємо баланс потужностей (потужність, яка виробляється у джерелі електричної енергії, має дорівнювати потужності, яка витрачається в колі):

$$P_{дж} = P_{AB} + \Delta P_{дж};$$

$$25,2 = 24 + 1,2;$$

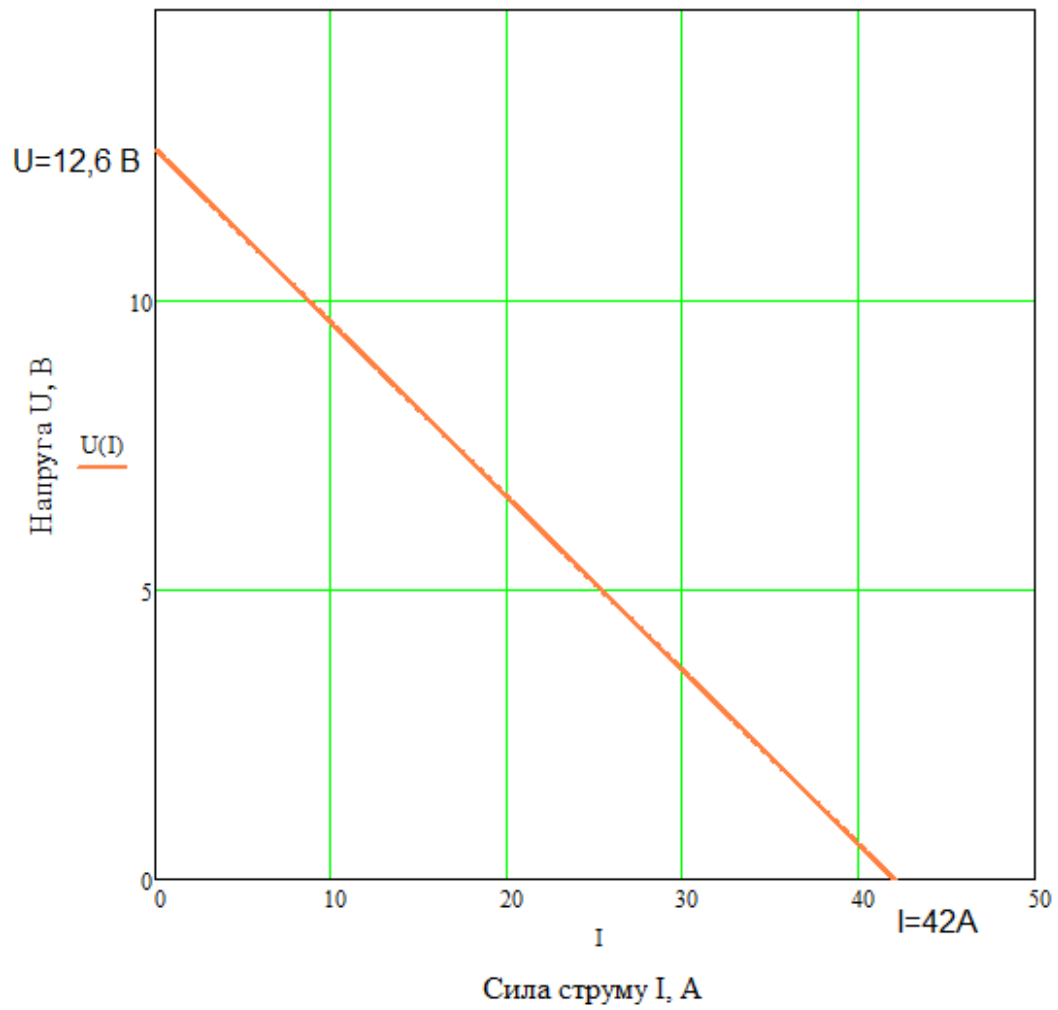
$$25,2 = 25,2.$$

Баланс зійшовся, отже коло розраховане вірно.

Зовнішня характеристика джерела живлення являє собою залежність напруги на затискачах джерела від струму навантаження $U = f(I)$. При $I = 0$ напруга досягає найбільшого значення напруги холостого ходу $U_{xx} = E = 12,6$ В, тобто ЕРС. Максимального значення струм досягає при короткому замиканні

$$I_{кз} = \frac{E}{R_0} = \frac{12,6}{0,3} = 42 \text{ А.}$$

Зовнішня характеристика джерела живлення

Мал. 3.

Відповідь. $R_{AB} = 6 \text{ Ом}$, $I = 2 \text{ А}$, $U_{AB} = 12 \text{ В}$, $P_{AB} = 24 \text{ Вт}$, $P_{ДЖ} = 25,2 \text{ Вт}$.